

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	2-й (магістерський)
Кафедра	Графіки	Рік навчання	2
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	За вибором
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	3

Пропаганда та інформаційна війна у XX – XXI ст.: культурний аспект

Семестр 3

Викладач Штан Геннадій Валерійович, PhD (канд. іст. наук)
Е-mail shtaing.gennady@ksada.org
Заняття

Консультації
Адреса к. 207, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон 0502787299

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Офіційним каналом комунікації з викладачем під час воєнного стану є онлайн-заняття, месенджери (Телеграм, Viber), електронна пошта та телефон і тільки у робочі дні.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Наявність мінімальних навичок користування комп'ютером із операційною системою Windows версії не нижче Windows 7, Microsoft Office 2007 або вище, браузером.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

1. Андрущенко Т. В., Зеленін В. В. Психологія політичної пропаганди: методичні рекомендації для самостійної роботи студентів. Київ, 2022. 100 с.
2. Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти : збірник статей / редкол. : В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1. https://detector.media/category/propahanda_vplyvy/ – матеріали із теорії та практики пропаганди ресурсу «Детектор медіа».
2. <https://texty.org.ua/tag/propahanda/> – матеріали із теорії та практики пропаганди ресурсу «Тексти».

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Комп'ютерна техніка: комп'ютер або ноутбук з можливістю виходу до мережі Інтернет. Операційна система комп'ютера: Windows 7 або новішої версії. Програми, необхідні для виконання завдань: браузер, оновлений до останньої версії (Firefox, Chrome); Microsoft Office 2007 або новішої версії.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою курсу є надання студентам теоретичних та практичних знань та умінь в галузі сучасної пропаганди в умовах підготовки та ведення суспільних конфліктів. **Завданням курсу** є: дати слухачам інформацію, теоретичні та практичні навички щодо сутності та особливостей спрямованого інформаційного впливу, основними його правилами; дати розуміння розвитку методик пропаганди протягом ХХ – початку ХХІ століття у залежності від державного устрою та ідеології у причинно-наслідковій послідовності; розкрити причини успіхів та невдач конкретних методик впливу; розглянути нові тенденції пропаганди із використанням психологічних особливостей людини та сучасних інформаційних технологій.

Прикінцевою метою курсу, зокрема, є надати студентам повне розуміння сучасної російської пропаганди та захист від будь-яких її проявів.

Дисципліна покриває такі компетентності:

(ЗК)2. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

(ЗК)6. Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

(СК)2. Здатність трактувати формотворчі мистецькі засоби як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства.

Програмні результати навчання

У результаті навчання студенти мають:

ПРН1. Визначати, аналізувати і пояснювати історичні, культурологічні, соціокультурні, художньо-естетичні аспекти розвитку світового та українського образотворчого і декоративного мистецтва.

ПРН4. Представляти формотворчі мистецькі засоби як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства.

ПРН5. Критично осмислювати теорії, принципи, методи та поняття з різних предметних галузей для розв'язання завдань і проблем у галузі образотворчого мистецтва.

ПРН10. Застосовувати у мистецькій та дослідницькій діяльності знання естетичних проблем образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації, основних принципів розвитку сучасного візуального мистецтва.

ПРН11. Володіти знаннями до визначення ефективності та апробації сучасних теоретичних підходів та концепцій інтерпретації феноменів культурно-мистецьких процесів

ПРН13. Вибудувати якісну та розгалужену систему комунікацій, представляти результати діяльності у вітчизняному та зарубіжному науковому і професійному середовищі.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається необхідністю отримання студентами знань та умінь з теорії та практики пропаганди в сучасний період. У курсі розглядається та аналізується пропаганда напередодні та в ході основних міждержавних конфліктів ХХ – початку ХХІ століття, її еволюція та суспільний вплив. Студенти, на основі конкретних прикладів із використанням мистецьких засобів, вчать простежувати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти прихований вплив пропагандистських засобів у суспільстві, засобах масової інформації, виявляти фабрикації та фальсифікації фактів. Особливу увагу приділено пропаганді Російської федерації: розглянуто її витоки, особливості, методи та їх практичну реалізацію в агресії проти Української держави.

Дисципліна вивчається протягом одного семестру 2-го курсу (3 кредити ECTS, 90 навчальних години, в тому числі 24 години — лекційні, 4 – аудиторні практичні та 62 години – самостійна робота із закріплення знань). Всього курс має 3 модулі та 7 тем (теми розглядаються протягом кількох занять).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПРОПАГАНДА У ХХ СТОЛІТТІ.

Тема 1. Заняття 1. Вступ до курсу. «Війна за закінчення усіх війн».

Визначення мети і задачі курсу, форм проведення лекцій, практичних занять, проміжного та підсумкового контролю знань. Надання списку основних та додаткових джерел інформації для самостійного опрацювання матеріалу з дисципліни.

Пропаганда на початку ХХ століття. Особливості пропаганди держав Антанти та Четвертного блоку в 1914-1918 роках.

Тема 2. Заняття 2. Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 1). «The Reich will rise Propaganda, the Reich will rise To last a thousand years».

Третій рейх: особливості державного устрою та системи пропаганди. Концепція, характерні риси нацистської пропаганди. Особливості роботи на внутрішню та зовнішню аудиторію, причини ефективності. Пропаганда Великої Британії, США та Японської імперії.

Тема 2. Заняття 3. Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 2). «... Занесена над нами рука агресора була відведена рукою товариша Сталіна».

Пропаганда СРСР на початку Другої світової війни: «польський похід». Зв'язок, спадковість її концепцій та прийомів із попереднього періоду її розвитку (1917 – 30-і рр.). Інформаційне забезпечення агресії СРСР проти Фінляндії. Радянська пропаганда на початку війни на Східному фронті, причини її неефективності. Еволюція радянської пропаганди у 1942-1945 роках, концепція «вбий німця».

Тема 3. Заняття 4. Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 1). «Війна не змінюється».

«Холодна війна» ХХ століття як ідеологічне протиборство двох систем: причини, мета, засоби, відображення у інформаційній сфері. Корейська війна як перший прояв широкої інформаційної війни систем.

Тема 3. Заняття 5. Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 2). Пропаганда як «рука вільного світу».

Конфлікт у В'єтнамі як відпрацювання психологічних операцій. Особливості пропаганди США та ДРВ. Вирішальна роль інформаційного фактору на хід війни. Інформаційне забезпечення військових операцій США у 80-х роках як невід'ємна частина сучасного конфлікту. Операція «Буря в пустелі» як успішне відпрацювання сучасних концепцій впливу на волю ворога до спротиву.

Тема 3. Заняття 6. Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 3). Радянська пропаганда після Другої світової війни.

Нові завдання радянської пропаганди та засоби їх реалізації. Інформаційне забезпечення агресивних дій СРСР проти Угорщини (1956 р.), Чехословаччини (1968 р.), Афганістану (1979-80-і рр.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРОПАГАНДА НА СТИКУ XX – XXI СТОЛІТЬ

Тема 4. Заняття 7. «Кінець історії» та початок нової ери інформаційної війни у внутрішній та зовнішній політиці.

Концепція «Кінця історії» Ф. Фукуями як вияв сподівань епохи після закінчення Холодної війни. Інформаційні конфлікти 1990-х та початку 200-х років: Перша та Друга чеченські війни, операції «Союзницька сила» та «Свобода Іраку». Початок нового витку інформаційного протистояння Росії та Заходу.

Тема 5. Заняття 8. Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди.

Психологічні інструменти які використовуються сучасною пропагандою: міфологічна свідомість, когнітивний дисонанс. Конспірологія: механізм дії та використання в пропаганді. Механізми використання примусу до дій без усвідомлення об'єктом: примус до насильства, контроль свідомості в тоталітарних сектах. Вплив сучасних технологій: особливості роботи соціальних мереж та їх роль у суспільстві. «Епоха постправди» та політична пропаганда.

Заняття 9. Пропаганда XX століття: власний погляд (практичне заняття).
Обговорення та порівняння особливостей ідеології та пропаганди великих держав у розглянутий період.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. СУЧАСНА РОСІЙСЬКА ПРОПАГАНДА

Тема 6. Заняття 10. Російська пропаганда: передумови проблеми.

Особливості російської історії як фактор, що сприяв виникненню загрози. Зв'язки та відмінності від Заходу.

Тема 7. Заняття 11. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 1). Проблеми самоусвідомлення.

Виникнення ідеї пропаганди як інструменту глобального впливу. Основа російської пропаганди: роль державного устрою та суперечності створення ідеології. Концепції російської пропаганди.

Тема 7. Заняття 12. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 2). Зброя проти свідомості.

Прийоми та інструменти російської пропаганди. Особливості роботи на різні аудиторії всередині країни, на різні держави та частини світу. Російська пропаганда в літературі, кіно, музиці.

Тема 7. Заняття 13. Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 3). «Totalen Krieg».

Пропаганда рф проти України та українців: наративи та тактики. Особливості роботи на російську, українську та зовнішню аудиторію. Антиукраїнська пропаганда рф із 2004 року до початку війни. Внутрішня та зовнішня пропаганда з лютого 2022 року: періодизація та еволюція.

Заняття 14. Російська пропаганда: власний погляд (практичне заняття).
Обговорення проявів та інструментів впливу пропаганди рф.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять та самостійної роботи Самостійна робота здобувача спрямована на закріплення лекційних тем та розгляд додаткових питань. Зміст самостійної роботи складає підготовка рефератів за запропонованими темами із подальшим обговоренням матеріалу в аудиторії.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи та усне опитування з теоретичних понять наприкінці семестру. Для тих студентів, які бажають покращити результат, можливе повторне складання усного опитування, але не більше одного разу.

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів.

У разі пропуску студентом занять, він має самостійно опрацювати матеріали відповідних тем. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин та відпрацювання пропущеного матеріалу дає підстави для незаліку з дисципліни.

Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю зі студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Пропускати заняття без поважних причин неприпустимо (причини пропуску мають бути підтвержені). Запізнення на заняття без поважних причин є небажаними.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні заліку тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	заняття	Зміст	Кількість годин	\ Рубіжний контроль
Згідно розкладу	Лекція	Вступ до курсу. «Війна за закінчення усіх війн»	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 1)	2	Завдання самостійної Роботи
Згідно розкладу	Лекція	Пропаганда у Другій світовій війні (лекція 2)	2	Завдання самостійної Роботи
Згідно розкладу	Лекція	Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 1)	2	Завдання самостійної Роботи
Згідно розкладу	Лекція	Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції	2	Завдання самостійної Роботи

		(лекція 2)		
Згідно розкладу	Лекція	Засоби масової інформації та пропаганда в роки Холодної війни. Психологічні операції (лекція 3)	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	«Кінець історії» та початок нової ери інформаційної війни у внутрішній та зовнішній політиці	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	Свідомість vs диктат: нові інструменти пропаганди	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Практичне заняття	Пропаганда ХХ століття: власний погляд	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	Російська пропаганда: передумови проблеми	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 1)	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 2)	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Лекція	Російська пропаганда та інформаційна агресія рф проти України та світу (лекція 3)	2	Завдання самостійної роботи
Згідно розкладу	Практичне заняття	Російська пропаганда: власний погляд	2	Завдання самостійної роботи

--	--	--	--	--

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
Написання реферату 1	Перевірка викладачем	0-30
Написання реферату 2	Перевірка викладачем	0-30
Складання заліку (усне опитування)	Перевірка викладачем	0-40
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	0–20	Критерії
A	90-100	Студент в повному обсязі опанував матеріал тем, продемонстрував вміння працювати із інформацією, мислить критично, ідентифікує, аналізує та інтерпретує засоби пропагандистського впливу.
B	82-89	Студент в цілому опанував матеріал тем, продемонстрував вміння працювати із інформацією, ідентифікує, аналізує та інтерпретує засоби пропагандистського впливу, але допускає фактичні помилки.
C	75-81	Студент в цілому опанував матеріал тем, продемонстрував вміння працювати із інформацією, але допускає фактичні помилки, не в повній мірі розуміє матеріал.
D	64-74	Студент опанував матеріал теми, але зробив значні помилки.
E	60-63	Студент опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, погано розуміє матеріал.
FX	35-59	Студент недостатньо опанував матеріал, зробив значні помилки, погано розуміє матеріал.
F	1-34	Студент не опанував матеріал, зробив багато принципіальних помилок.

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за високу якість реферату (власна думка, логічність та аргументованість викладу, висновки), а також за активну участь в обговоренні тем в ході практичних занять. Максимальна кількість балів: 20 (10+10).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Волковский Н. Л. История информационных войн. Ч. 1. СПб.: Полигон, 2003. 508 с.
2. Волковский Н. Л. История информационных войн. Ч. 2. СПб.: Полигон, 2003. 735 с.
3. Желев Ж. Фашизм: тоталитарное государство. М. : Новости, 1991. 334 с.
4. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики: Навчальний посібник/ за науковою редакцією В. В. Різуна. К.: Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
5. Історія інформаційно-психологічного протиборства: підручник / за заг.ред. Є. Д. Скулиша. Київ: Науково-видавничий відділ Національної академії СБУ, 2012. 211 с.
6. Капелюшний А. Девіатологія мас-медіа : практикум. Львів, 2000. 208 с.
7. Мороз О. Як не стати овочем: інструкція з виживання в інфопросторі. Харків :Vivat, 2021. 208 с.

8. Петрик В.М., Остроухое В.В., Штокеиш О.А. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навчальний посібник. К.: Росава, 2006. 208 с.
 9. Померанцев П. Це не пропаганда: подорож на війну проти реальності. Київ: Yakaboo Publishing, 2020. 288 с.
 10. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ : Знання. 2001. 663 с.
 11. Публіцистика. Масова комунікація: медіаенциклопедія / За загальною редакцією В. Іванова. К.: АУП, ЦВП, 2007. 778 с.
 12. Різун В. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2013. 352 с.
- Допоміжна література***
13. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: З чого починалася і до чого прийде Всесвітня мережа. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. 207 с.
 14. Бразертон Р. Недоверчивые умы: чем нас привлекают теории заговоров. М. : Альпина, 2017. 352 с.
 15. Зімбардо Ф. Ефект Люцифера: чому хороші люди чинять зло. Київ: Yakaboo Publishing, 2017. 584 с.
 16. Перцев А. Станцуем вальс большой войны <https://meduza.io/feature/2022/06/09/stantsuem-vals-bolshoy-voyny>
 17. Теврис К., Аронсон Э. Ошибки, которые были допущены (но не мной). М.: Инфотропик Медиа, 2012. 336 с.
 18. Черник П. П., Шумка А. В. Інформаційно-психологічні операції у війнах та збройних конфліктах другої половини ХХ – початку ХХІ ст. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2008. № 634: Держава та армія. С. 126–133.
 19. Щербаченко Т. Як не заблукати в павутині. Львів: Видавництво Старого Лева, 2013. 104 с.
 20. Яцимірська М.Г. Прагматично-комунікативні особливості вербальної комунікації в Інтернеті // Пресознавчі студії : історія, теорія, методологія : [Зб. праць кафедри української преси і дослідницького центру історії західноукраїнської преси]. Львів, 2007. Вип. 8. С. 245–246.